

УДК 368 (477)

В. Г. Бабенко-Левада,
к. е. н., доцент кафедри фінанси і кредит
Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя, Україна

ПРОЦЕС ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

V. G. Babenko-Levada,
Ph.D., Associate Professor of Department of Financial and Credit,
Zaporizhian National Technical University, Zaporizhzhya, Ukraine

THE SEARCH PROCESS OF THE OPTIMAL CONDITIONS OF INSURANCE MARKET TRANSFORMATION UNDER FINANCIAL INSTABILITY

В статті висвітлюється процес пошуку оптимальних умов трансформації страхового ринку в умовах фінансової нестабільності. Проаналізований сучасний стан страхового ринку, який спрямовується на надання страхових послуг, стабілізацію функціонування та швидкого адаптування до змін. Розглянуті звітні дані про стан ринку за 9 місяців 2014 року, а саме динаміка страхових премій, структура чистих страхових премій за видами страхування, динаміка страхових виплат та структура чистих страхових виплат за видами страхування за вказаний період. Одним із інноваційних інструментів управління виступає реінжиніринг системи продажу страхових послуг, також запропонована можливість удосконалення страхових послуг в умовах фінансової нестабільності шляхом впровадження електронного страхування, надані пріоритети його використання саме для споживання в Україні для забезпечення високорентабельної діяльності страхових компаній не лише у короткостроковому, а й у довгостроковому періодах. Як наслідок сформована і обґрунтована необхідність формування сприятливого страхового середовища, в якому будуть максимально враховані і захищені інтереси всіх суб'єктів страхування.

The article highlights the process of finding the optimal transformation conditions of the insurance market in terms of financial uncertainty. The current state of the insurance market, which is aimed at providing insurance services, stabilization of operation and rapid adaptation to changes. Considered reporting data about the market for the first 9 months of 2014, the dynamics of premiums structure of net premiums by type of insurance, insurance payments dynamics and structure of net insurance premiums by type of insurance for the period. One of the innovative management tools serving reengineering insurance sales system also offered the possibility of improving insurance services in the financial instability by implementing electronic insurance granted priority use it for consumption in Ukraine for highly profitable activities of insurance companies not only in the short term, but in the long term. Consequently formed and the necessity of creating a favorable insurance environment, which will be taken into account as much as possible and protected the interests of business insurance.

Ключові слова: трансформація, страховий ринок, фінансова нестабільність, реінжиніринг, електронне страхування, страхова премія, страхова виплата, інноваційна страхова послуга, криза, девальвація, капіталізація, платоспроможність, оподаткування, інтерфейс, девайс.

Keywords: transformation, insurance market, financial instability, reengineering, electronic insurance premium, insurance payment, innovative insurance crisis, depreciation, capitalization, liquidity, tax interface device.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Україна, задекларувавши європейський шлях розвитку, залишається унікальною в плані функціонування фінансового ринку. На самперед, в його складовій – страхуванні. Зважаючи на загальний стан фінансового ринку, а саме кризу в якій він потопав, це не могло не позначитись і на цій галузі.

У найближчий час, на страховому ринку України повинна відбутись істотна трансформація. У всіх розвинених країнах страховий ринок – джерело інвестицій і гарант виконання соціального захисту населення громадян. Тому, враховуючи девальвацію національної валюти, її стрімке зростання, страховий ринок повинен спрямовувати свою діяльність на стабілізацію свого функціонування та швидко адаптуватись до змін, як у законодавчій базі так і у державі в цілому. Дані негативні тенденції зумовлюють велику кількість економічних і соціальних проблем в державі, які при кризі «сьогоднішнього дня» потребують швидкого вирішення.

Сьогодні від готовності учасників ринку адекватно та оперативно реагувати на зміни і керувати ними, залежить те, чи зможе українське страхування залишитись суб'єктом у світовій фінансовій системі. Одним із найважливіших аспектів трансформації ринку є підвищення капіталізації і платоспроможності страхових компаній [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними і практичними аспектами вивчення стану страхового ринку України займаються Ю. Гришан, А. Філонюк, А. Шойхеденко, В. Грищенко, Ш. Ванчек, В. Шевченко. Вивчаються питання майбутнього ринку страхування, проблем поточної роботи, сегментації, стимуляції, докапіталізації, оподаткування, електронного страхування та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття спрямована на пошук оптимальних шляхів до трансформації ринку страхування, щоб не втратити вже завойований сегмент споживачів, і в подальшому бути спроможним надавати фінансові послуги на належному рівні, враховуючи стан страхового ринку, який на протягом 22 років прагнув до стабільної ситуації на ринку страхових послуг, а саме складнощі, які викликані загостренням фінансової, політичної та економічної кризи нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок України, як і інші галузі української економіки, суттєво постраждав в результаті політичної нестабільності, зовнішньополітичного конфлікту, окупації Криму і військових дій на сході країни. Практично за всіма видами страхування спостерігалося падіння обсягів страхових премій. Найбільш інтенсивним падіння було по страхуванню фінансових ризиків, кредитів і відповідальності. Втрата страхового ринку Криму і кардинальне зменшення обсягу страхових операцій на південному сході України водночас механічно «відрізало» великий сегмент споживачів страхових послуг від страхових компаній України, що відслідковується на значному зменшенні загального обсягу споживання страхових послуг, страхових полісів [4].

Загострення зовнішньополітичного конфлікту призвело до змін у географічній структурі вихідного перестраховування. Відчутно зменшилася частка російських перестраховиків, натомість зросла питома вага перестраховувальних компаній Німеччини і Великобританії. Це призвело до виникнення деяких хронічних проблем:

недостатній капіталізації та низької мотивації до поліпшення якості послуг. У попередній період спостерігалася висока залежність від банківського сектора як каналу продажів і джерела доходів, і тому значне зниження активності банків у секторі кредитування населення негайно позначилося на надходженнях премій страхових компаній. Економічні проблеми в країні, природно, призвели до зниження платоспроможності населення, та довіридо банківської системи. Якщо додати до цього істотне зростання цін на паливно-мастильні матеріали, не доведеться дивуватися, що ринок КАСКО помітно знизив свої обсяги, адже, як відомо, страхування КАСКО - це, насамперед, нові транспортні засоби. Є підстави вважати, що події, які відбуваються на страховому ринку протягом 2014 – 2015 рр., будуть мати негативний вплив і будуть обмежувати його розвиток досить довгий час [4].

Накопичення страхових компаній у ряді європейських країн складають до 70% засобів, які знаходяться у банківській системі. За достатньо тривалий період еволюції цього ринку були опрацьовані суттєві вимоги до якості активів, тому страхова галузь в цих країнах є потужною складовою всієї фінансової системи. На основі вище зазначеного, доля страхування у ВВП розвинених країн Європи складає від 6 до 16% (Австрія – 6,1%, Німеччина – 6,7%, Італія – 7,2%, Нідерланди – 9,4%, Франція – 11%, Швеїцарія – 11%, Великобританія – 16%), а фінансування медичних галузей у ряді країн досягає 20% [2].

Для того, щоб порівняти дві системи оподаткування – ту, яка діяла в 2014 році і нову, прийняту на 2015 рік, - були проведені розрахунки податку на прибуток на підставі показників 2013 року трьох страхових компаній - членів МТСБУ та ЛСОУ. В результаті стало очевидним, що за новою системою податок на прибуток ЗАТ «СТ» Ілчівське » збільшиться на 23%, в СК« Уніка »- на 29%, в СК« Глобус »- на 16,7%. У разі якщо на валові витрати не будуть ставитися всі витрати, обслуговуючої страхування, база оподаткування збільшиться приблизно в тричі.

Раніше оподаткування страхових компаній України обумовлювало перерахування до бюджету 3% від розміру доходів, отриманого від страхової діяльності. Зараз, враховуючи зміни у законодавстві, до цього податку додали ще і 18% податку на прибуток, тобто була застосована «змішана» система оподаткування. Ця система оподаткування за рік спроможна практично знищити страховий бізнес України [2].

Безумовно, політична та економічна ситуація впливає на споживчий настрій клієнтів. Враховуючи те, що заробітні плати «заморожено», тобто вони не індексуються, згідно темпів інфляції, населення масово призупинило будь-які покупки. Оскільки політика страхового ринку передбачає захист, який пропонує будь-який страховий продукт, потрібно довіру споживачів тримати на належному рівні, шляхом пропонування споживачу, такі продукти, при яких будуть мінімізовані витрати.

За 9 місяців 2014 порівняно з аналогічним періодом минулого року, при зменшенні кількості страхових компаній, спостерігається деяке збільшення загальних активів на 2 315 млн грн (до 68 120 млн грн), активів, які можуть бути використані для представлення коштів страхових резервів на 1 698 млн грн (до 38 229 млн грн) та збільшення обсягу сплачених статутних капіталів на 33 млн грн (до 15 139 млн грн) [5].

Збільшення активів дозволених для представлення коштів страхових резервів, обумовлене збільшенням обсягів акцій на 7,9% (до 18 487,3 млн грн), які складають близько 48,4% зазначених активів; коштів на поточних рахунках (на 13,2%); іпотечних сертифікатів (на 177,1%), цінних паперів, що емітуються державою (на 2,4%).

Страхові резерви станом на 30.09.2014 порівняно з 30.09.2013 зросли на 2,6% за рахунок збільшення резервів зі страхування життя на 31,3% [5].

На фінансовому стані страхових компаній позначається і зростання в порівнянні з попереднім роком споживчого кошика медичних препаратів – 75%, запчастин до автомобілів – 110%, зростання в тричі вартості палива та ін. Крім того утримання агентських мереж також має бути переглянуто і скорочено.

На основі показників діяльності страхового ринку за 9 місяців 2014 року можна спостерігати:

- скороченням обсягів надходжень валових страхових премій на 4 283,4 млн грн (20,0%) та чистих страхових премій на 2 577,0 млн грн (15,9%);
- збільшенням валових страхових виплат/відшкодувань на 43,0 млн грн (1,2%) та чистих страхових виплат на 33,0 млн грн (0,9%);
- зростанням рівня валових виплат до 21,5 % (на 4,6 в.п.) та чистих страхових виплат до 26,3 % (на 4,4 в.п.);
- зменшенням кількості укладених договорів страхування та перестраховання;
- зменшенням операції вихідного перестраховання на 30,7% до 4 499,3 млн грн зменшенням операції вихідного перестраховання на 30,7% до 4 499,3 млн

грн.

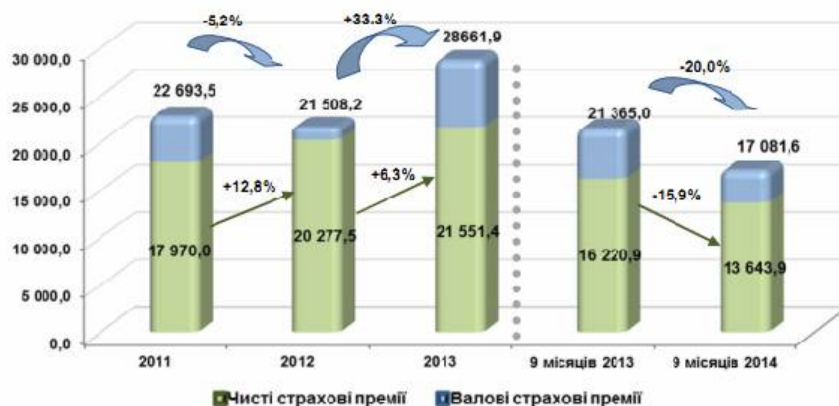

Рис. 1. Динаміка страхових премій за 2011-2013 рр., 9 місяців 2013-2014 рр. (млн грн)

Проаналізувавши сучасний стан показників діяльності страхового ринку спостерігаємо, що обсяги валових страхових премій за 9 місяців 2014 року зменшилися порівняно з 9 місяцями 2013 року на 20,0%, чисті страхові премії зменшилися на 15,9% (рис.1) [5].

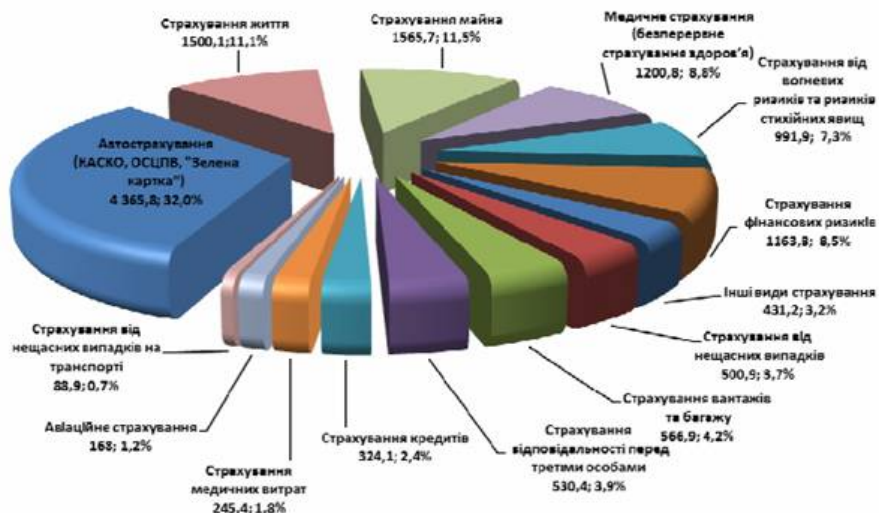

Рис. 2. Структура чистих страхових премій за видами страхування станом на 30.09.2014 р. (млн грн) [5]

Загальний спад надходжень чистих страхових премій за 9 місяців 2014 року (-15,9%) сформувався за рахунок суттєвого зменшення руху платежів зі страхування фінансових ризиків (-36,9%), страхування майна (-18,5%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (-22,5%) та страхування відповідальності перед третіми особами (-32,9%). Водночас, приріст чистих страхових премій спостерігався з медичного страхування(+16,4%) (рис.2).

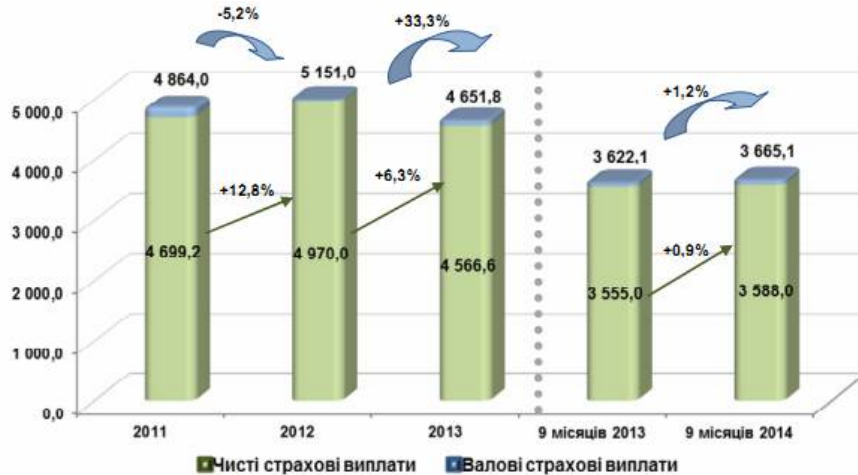

Рис. 3. Динаміка страхових виплат за 2011-2013, 9 місяців 2013-2014 рр.(млн грн) [5]

Розмір валових страхових виплат за 9 місяців 2014 року становив 3 665,1 млн грн, у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 3 518,0 млн грн (або 96,0%), зі страхування життя – 147,1 млн грн (або 4,0%). Валові страхові виплати за 9 місяців 2014 року збільшилися на 1,2% (до 3 665,1 млн грн) порівняно з аналогічним періодом 2013 року, чисті страхові виплати збільшилися на 0,9% і становили 3 588,0 млн грн. Розмір валових страхових виплат за 9 місяців 2014 року становив 3 665,1 млн грн, у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 3 518,0 млн грн (або 96,0%), зі страхування життя – 147,1 млн грн (або 4,0%) [5].

Зростання обсягів чистих страхових виплат за 9 місяців 2014 року мало місце у всіх основних системоутворюючих видах страхування, водночас, виплати у страхуванні фінансових ризиків та страхуванні кредитів зменшилися на 86,3% та 9,9% відповідно.

Структуру страхових виплат (відшкодувань) за мінусом частки страхових виплат, компенсованих перестраховиками-резидентами, за видами страхування за 9 місяців 2014 року зображено на рис. 4.

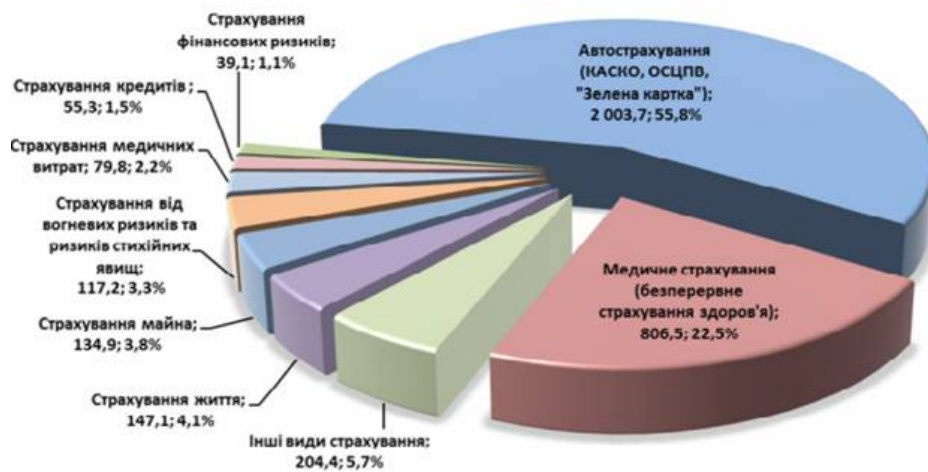

Рис. 4. Структура чистих страхових виплат за видами страхування станом на 30.09.2014 р.(млн грн) [5]

Тобто, виходячи із проблем, які виникають в наслідок фінансової кризи, потрібно переглянути формат надання страхових послуг. Це дозволить вже існуючим клієнтам страхового ринку не втратити бажання продовжувати користуватися страховими продуктами, а саме, мається на увазі, спроможність сплачувати за надання страхових послуг.

Для забезпечення високорентабельної діяльності страхових компаній не лише у короткостроковому, а й у довгостроковому періодах необхідно формувати сприятливе страхове середовище в якому будуть максимально враховані і захищені інтереси всіх суб'єктів страхування. У цьому контексті важливим постає впровадження інноваційних розробок у сфері надання страхових послуг. Це повинен бути комплекс системних заходів, спрямованих на гармонізацію всіх етапів страхового процесу з метою отримання фінансово-економічного й соціально-правового ефекту від страхування. Інноваційна страхова послуга має більш привабливіші споживчі властивості, здатна задовольнити раніше неохоплені потреби потенційного страховальника та базується на використанні нових технологій. Одним із інноваційних інструментів управління виступає реінжиніринг системи продажу страхових послуг [6, стр.47-48].

Виходячи із досвіду розвинутих країн Європи та США, необхідно розвивати електронне страхування. Оскільки Україна входить до п'ятірки лідерів споживання ІТ, і сучасна робота непередбачена без застосування комп'ютерної техніки, це не може не дати позитивних результатів. Зараз ми все більше навчилися купувати через мережі Internet, а це свідчить про довіру до цього сегменту.

Корпоративні продажі по системі on-line у всіх секторах економіки у світовому масштабі склали близько 50 млрд дол. Зовсім природно, що в цей процес усе більше залучається й страхування. Найбільші у світі страхові компанії вже мають багатомільярдні обороти онлайнних страхових угод. З часом, все більша кількість фінансових інститутів використовують можливості мережі Інтернет для надання своїх послуг. Першими були банки й інші інвестиційні посередники, тепер до них приєдналися страхові компанії.

В першу чергу, це зручний сервіс. Впровадження електронних продаж зробить процес пролонгації договору страхування хвилиною справою. Конкурентна боротьба страховиків швидкими темпами приведе до утворення on-line – сервісів регулювання збитків, це також дозволить знизити вартість страхування. Це автоматизує обмін даними, звітами з агентами, що у майбутньому дозволить скоротити агентську мережу, також буде запобігати шахрайству на страховому ринку, і як наслідок, операції страхування і перестраховання стануть максимально прозорі [3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виходячи, з вище зазначеного, можна констатувати, що сучасний

ринок страхування дійсно набирає обертів відносно електронного споживання страхових послуг. Сьогодні ми маємо можливість на сайтах страхових компаній в on-line режимі розрахувати і замовити поліс туриста, зелену картку, дізнатись ціни на медичне страхування, КАСКО і ЦДВВТЗ. Враховуючи те, що мережа покриття Internet є по всій нашій країні, то ми маємо можливість користуватись електронними страховими послугами майже у будь-якому виді транспорту (машині, поїзді, літаку та ін.), маємо змогу on-line консультацій, безпосередньо сидючи перед монітором, тому навіть якщо виникають проблемні питання, щодо оформлення страхової послуги, то представляється можливість їх швидко вирішувати у системі автоматизованого доступу мережі. Велика частина роботи, щодо впровадження електронного страхування вже функціонує на сучасному страховому ринку, але потребує внесення змін у законодавство та залучення IT – технологій. Розробка програмного забезпечення для страхового ринку та насичення його новими продуктами орієнтована на сучасні тенденції розвитку суспільства. Нажаль деякі верстви населення, такі як люди похилого віку, сільські мешканці, не готові користуватися та ознайомлюватися з даними страховими послугами. Здебільше саме молодь дуже масштабно користується девайсами та новітніми технологіями доступу у світ IT – технологій. А для людей похилого віку – це є значною, як соціально-психологічною, так і економічною проблемами адаптуватися до сучасних електронних послуг, тому перевага в даному випадку віддається «паперовим носіям» або «документам на бумазі». Для них це гарант якості і надійності. Тому, потрібен деякий час до адаптування населення до цього виду послуг. Нажаль історично зафіксовано, що перехід до розрахунків на основі електронної системи платежів банківських послуг зайняв понад 10 років, що спонукає нас спрогнозувати автоматизований розвиток страхових послуг, з урахуванням адаптивних та ментальних чинників населення майже на такий самий довгостроковий період (що найменше 5-10 років). Чи є в нас стільки часу? Питання дуже, і дуже складне. На сьогодні фінансова нестабільність настільки непередбачувана, що навіть короточасне майбутнє складно прорахувати. Обраний Україною євроінтеграційний шлях, спонукає державу до спроб впровадження нових страхових продуктів, що в свою чергу має великі переваги перед сучасним наданням страхових послуг, а саме головне – це допоможе «вжити» багатьом компаніям в процесі трансформації, оволодіти новими якостями послуг, зроби розрахунок простим, гнучким, привабливим, прозорим і зрозумілим для будь-якого рівня споживача за кваліфікаційним досвідом у цій галузі.

Література.

1. А. Філонюк. Український ринок страхування потребує срочної докапіталізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://forinsurer.com/public/15/03/04/4713>
2. Принятая система налогообложения может уничтожить страховой бизнес Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://forins.ua/news/14967>
3. А. Шойхеденко. Будущее электронного страхования в Украине. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://forinsurer.com/public/15/03/17/4714>
4. В. Грищенко. Кризис – это время «самоочищения» реструктуризации и выявления слабых мест страхового рынка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://forinsurer.com/public/15/02/11/4710>
5. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_9_mis_2014.pdf
6. Страхові послуги: навч. посібник / Д.І. Дема, О.М. Віленчук, І.В. Дем'янюк; за заг. ред. Д.І. Демі.- [2-е вид. перероб. та допов.]. – К.: Алерта 2013. – 526 с.

References.

1. Fylyoniuk A. (2015), "Ukrainian insurance market requires urgent dokapitalzatsii", available at: <http://forinsurer.com/public/15/03/04/4713>
2. "Adoption of a system of taxation can destroy the insurance business in Ukraine" (2015), available at: <http://forins.ua/news/14967>
3. Shojkhedenko A. (2015), "The future of the electronic insurance in Ukraine", available at: <http://forinsurer.com/public/15/03/17/4714>
4. Hryshchenko V. (2015), "The crisis - a time of "self-cleaning" restructuring and identifying weaknesses of the insurance market", available at: <http://forinsurer.com/public/15/02/11/4710>
5. "Results of insurers for 9 months of 2014" (2014), available at: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_9_mis_2014.pdf
6. Dema, OM Vilenchuk, I.V. Dem'ianyuk (2013), Strahovi poslugy [2-e vyd. pererob. ta dopov.], Alerta, Kyiv, Ukraina

Стаття надійшла до редакції 19.03.2015 р.